

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ КОЛЕКТИВУ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ»**

Студентки 2 курсу МАП групи
Освітньої програми:
Початкова освіта. Психологія
Спеціальності: 013 Початкова освіта
Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Байдацької Маріни Павлівни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Любчак Людмила Володимирівна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	10
1.1. Проблема формування учнівського колективу в дослідженнях науковців: психолого-педагогічний аналіз	10
1.2. Інноваційні технології навчання: дефінітивний аналіз	17
1.3. Роль інноваційних технологій навчання у формування колективу молодших школярів в НУШ	22
1.4. Стан сформованості колективу сучасних учнів молодшого шкільного віку (за результатами констатувального етапу експерименту)	30
РОЗДІЛ II. ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	42
2.1. Педагогічні умови використання інноваційних технологій навчання у формуванні учнівського колективу молодших школярів	42
2.2. Аналіз досвіду вчителів-практиків з використання ігрової технології навчання задля формування колективу молодших школярів	60
2.3. Динаміка сформованості колективу сучасних учнів молодшого шкільного віку (за результатами підсумкового етапу експерименту).....	67
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Одне з основних завдань Нової української школи полягає в формуванні активної та творчої особистості. Про роль колективу в формуванні особистості існує багато різних думок. Деякі зводяться до того, що виховний вплив колективу не виправдовує себе, а навпаки, пригнічує особистість, гальмує її розвиток. Саме тому на сучасному етапі проблема формування колективу є досить актуальною в освітньому процесі початкової школи. Сформованість учнівського колективу може стати запорукою навчальних успіхів учнів класу, розвитку комунікативних здібностей школярів і особистих досягнень кожної дитини. Кожна людина не може існувати без живого спілкування та реалізації себе в суспільстві. Ще з самого дитинства, людина знаходиться в колективі сім'ї, родини, яка виховує в неї моральні якості, шанобливе ставлення до інших, прагнення поваги й любові до людей, які поступово допомагають їй зростати.

Особливе місце в сучасній освіті займає впровадження інтерактивного навчання, а саме використання методів та прийомів групової роботи. В освітньому процесі сучасної початкової школи учителі-практики систематично використовують різноманітні освітні технології, за допомогою яких педагог може раціонально побудувати процес навчання та реалізувати усі необхідні умови для формування колективу.

В законі України «Про освіту» основною метою є всебічний розвиток, виховання та соціалізація особистості, яка готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності...» [21].

Концепція Нової української школи ставить акцент на створенні сприятливих умов, що допомагають у формуванні учнівського колективу та особистості учня: «У закладах освіти буде створюватися атмосфера довіри, доброзичливості, взаємодопомоги й взаємної підтримки при виникненні труднощів у навчанні та повсякденному житті...» [32, с. 77]. Важливим є створення належного рівня розвитку особисті в умовах дружнього колективу, а саме всебічному та гармонійному розвитку особистості, створення сприятливої атмосфери в класі, взаєморозуміння між учасниками освітнього процесу.

Відсутність позитивної атмосфери в освітньому процесі безперечно заважає успішно працювати та разом з однокласниками реалізовувати навчальну діяльність. Тому актуальною стає проблема формування учнівського колективу початкової школи. Висвітлення даної проблематики можна зустріти в працях відомих науковців і дослідників, а саме: Н. Бібік, О. Киричук, С. Максименко, О. Сухомлинського, Н. Фоломєєвої та ін. Думки І. Зязюна та Н. Кічука опираються на те, що важливу роль у процесі формування колективу молодших школярів відіграє творчість самого педагога.

Проблему формування колективу досліджував великий український педагог О. Сухомлинський. Він стверджував, що колектив дитячий, підлітковий, юнацький – дуже складна єдність. Це річка, яка живиться тисячами струмків. Колектив створюється поступово, крок за кроком [57, с. 79]. Підтвердження цьому можна знайти в численних працях педагога.

Технологія групового навчання була предметом дискусій і суперечок протягом століть. Жоден відомий педагог не обходить цю проблему, підтримуючи або заперечуючи ідею педагогічної технологізації навчання. На теоретичному рівні проблема використання колективної навчальної діяльності особливе місце мала для вітчизняних педагогів (А. Рівін, В. Дяченко, О. Пометун, Л. Пироженко, О. Ярошенко) та іноземних науковців (М. Дойгем, М. Хантер, С. Каган, Ш. Шаран, Д. Дервіс, Р. Славін, Д. Джонсон). Такі дослідники як: К. Левін, Х. Гарднер, Р. Бейлз, К. Роджерс та ін. аналізують психологічні аспекти використання групового навчання в розвитку особистості.

Прихильниками використання та запровадження інноваційних освітніх технологій завжди були такі українські науковці як Т. Байбара, Н. Бібік, О. Біда, С. Бондар, М. Вашуленко, І. Гудзик, Л. Коваль, О. Локшина, О. Онопрієнко, О. Овчарук, О. Пометун, К. Пономарьова, О. Савченко, С. Трубачова та ін. Вони вважали, що саме дані технології забезпечують комплексність і результативність формування колективу молодших школярів, а в майбутньому і ефективність роботи педагога та покращення результату. Потрібно безперечно залучати учнів

початкової школи до проведення та участі в виховних заходах, організації групової роботи як в межах свого колективу, так і поза ним тощо.

Розглянувши та проаналізувавши джерельну базу, що стосується проблем використання інноваційних технологій у формуванні колективу молодших школярів, можемо стверджувати, що дане питання є актуальним у вивченні та дослідженні педагогів, вчених та психологів. Освітня практика показує, що час не стоїть на місці, постійно вдосконалюються нові педагогічні технології, змінюються покоління дітей, тому дана проблема потребує ретельного вивчення, що й спричинило вибір нами теми наукового дослідження: **«Використання інноваційних технологій навчання у формуванні колективу молодших школярів»**.

Об'єкт дослідження: процес використання інноваційних технологій навчання у початковій школі.

Предмет дослідження: педагогічні умови використання інноваційних технологій навчання в формуванні колективу молодших школярів.

Мета: обґрунтувати педагогічні умови використання інноваційних технологій навчання у підвищенні якості формування учнівського колективу в умовах початкової школи.

Гіпотеза: використання інноваційних технологій навчання в освітньому процесі Нової української школи, заснованих на комплексному психологічному дослідженні особистості молодшого школяра, створює можливості для активного розвитку їх інтелектуальної, соціальної та духовної сфер, сприяє соціальному самоствердженню та культурному розвитку, є важливою передумовою формування колективістських якостей учнів.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати психологічну, педагогічну та методичну літературу щодо ролі інноваційних технологій навчання у формування колективу молодших школярів.

2. З'ясувати стан сформованості колективу сучасних учнів молодшого шкільного віку.

3. Обґрунтувати педагогічні умови використання сучасних інноваційних технологій навчання у формуванні колективістських якостей молодших школярів.

4. Здійснити динаміку сформованості колективу сучасних учнів молодшого шкільного віку (за результатами підсумкового етапу експерименту).

Для проведення дослідження ми обрали такі **методи**: аналіз наукових джерел, спостереження, опитування (бесіди, анкетування), порівняння, вивчення продуктів творчої діяльності дітей, узагальнення передового педагогічного досвіду, педагогічний експеримент.

База дослідження: Клекотинський ліцей Мурафської сільської ради, Жмеринського району. В експерименті взяли участь 6 учителів початкової школи Клекотинського ліцею Мурафської сільської ради, Жмеринського району, 13 учнів ЕГ та 12 учнів КГ 4 класу.

Попередні результати дослідження апробовані на:

- Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Тенденції сучасної підготовки майбутніх вчителів початкової школи», 13 жовтня 2021 р. на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (тема виступу: «Інтеграція уроків НУШ як фактор формування успішного колективу в умовах школи І ступення»);
- V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами», 17-19 листопада 2021 року на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (тема виступу: «Формування колективу дітей молодшого шкільного віку в інклюзивному освітньому просторі»);
- XI Міжнародній інтернет-конференції молодих учених і студентів «Глухівські наукові читання 2021. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук», 8-10 грудня 2021 року на базі Глухівського

- національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (тема виступу: «Створення сприятливого мікроклімату в колективі молодших школярів засобами ігрової діяльності»);
- Міжвузівській науково-практичній конференції «Нова українська школа – середовище щасливого дитинства», 23 лютого 2022 року на базі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (тема виступу: «Використання інноваційних підходів у формуванні колективу молодших школярів»);
 - VI Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти», 6-7 липня 2022 року на базі Вінницького педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (тема виступу: «Використання інноваційних підходів у формуванні колективу молодших школярів»);
 - VII Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами», 27 квітня 2023 року на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (тема виступу: «Використання ігрових технологій у процесі навчання дітей з особливими освітніми потребами»);
 - VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти», 28-29 березня 2023 року на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (тема виступу: «Роль колективного ігрового спілкування у формуванні якостей колективізму в молодших школярів»);
 - II Міжнародна науково-практична конференція «Початкова освіта сьогодні: проблеми та перспективи вирішення», 20 березня 2024 року на базі університету Григорія Сковороди в Переяславі (тема виступу:

«Використання технології колективного ігрового спілкування у процесі навчання молодших школярів»).

- VII Всеукраїнських психологічних читань «Удосконалення професійної майстерності майбутніх психологів», 17 квітня 2024 року на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (тема виступу: «Проблема формування колективу молодших школярів у дослідженнях науковців: психолого-педагогічний аналіз»);
- Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти», 18 квітня 2024 року на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (тема виступу: «Використання ігрової технології навчання у формуванні колективу молодших школярів»).

Основні положення дослідження відображені в 4 публікаціях:

1. Байдацька Маріна. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів засобами театрального мистецтва. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VIII школа методичного досвіду): збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю* (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 24-25 листопада 2020 р.) / за ред. Бровчак Л.С.; Старовойт Л.В; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2020. С. 31-33.

2. Байдацька Маріна. Використання інноваційних підходів у формуванні колективу молодших школярів. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6-7 липня 2022 р.) / за ред. Н.О. Пахальчук; О.П. Демченко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової

освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля, 2022. Вип. 11. С. 550-553.

3. Байдацька Маріна. Використання технології групового навчання в освітньому процесі Нової української школи. *Нова українська школа – середовище щасливого дитинства: Матеріали міжвузів. наук.-практ. конф.* (Хмельницький, 23 лютого 2023 року) : Хмельницький: ПП «А.В.Царук», 2023. С. 17-20.

4. Байдацька Маріна. Використання ігрової технології навчання у формуванні колективу молодших школярів. *Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти: збірник матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 18 квітня 2024 р.) / редкол.: Н. Олійник, В. Імбер, Н. Казьмірчук, Г. Кіт, Н. Комарівська, Л. Любчак, Н. Стахова, Ю. Бондар; за заг. ред. Н. Олійник. Вінниця, 2024. Вип. 1. С.18-22.

Дипломна робота складається з вступу, двох розділів, семи параграфів, висновків, списку використаних джерел, додатків, загальний обсяг роботи складає 87 сторінок (без додатків).

ВИСНОВКИ

Проблема використання інноваційних технологій навчання у формуванні колективу в контексті молодших школярів є досить актуальною на сучасному етапі розвитку освіти. Від того, в якому оточенні перебувала дитина, які поради та настанови вона отримувала залежить її майбутнє та подальший розвиток особистості, а отже і її життя. Саме завдяки перебуванню в успішному колективі учням прищеплюються суспільні, моральні, духовні цінності. Використання сучасних інноваційних технологій в Новій українській школі допомагає учням активно та свідомо засвоїти навчальний матеріал із різним предметів. Застосування нових технологій навчання на урок в початковій школі сприяє розвитку особистості, колективних умінь та навичок, співпраці.

Проведене нами дослідження дало змогу сформулювати наступні висновки:

1. Проаналізувати психологічну, педагогічну та методичну літературу щодо ролі інноваційних технологій навчання у формуванні колективу молодших школярів ми дійшли висновку, що сьогодні існує національний стандарт, і він має бути підкріплений відповідними методиками навчання, розрахованими на реальні умови та справжніх вчителів. У процесі вибору технології навчання завжди виникає потреба визначити пріоритети, важливість завдань, які потрібно вирішувати першими. Процес навчання структурований так, щоб досягти бажаного результату та за допомогою підбору відповідних педагогічних технологій, вдосконалити колектив. Тому роль колективу, його вплив на індивідуальність кожного учня закономірна та важлива навіть при демократичному підході. Командна освіта є передумовою для всебічного розвитку, оскільки люди навчаються оцінювати себе в команді, розвивають комунікативні навички та здобувають практику у соціальних стосунках. Використання інноваційних технологій в даному процесі необхідною та важливою частиною навчального плану. Учні важливо самовираження в команді, тому така робота відповідає психологічним потребам дітей і приносить задоволення учням початкової школи. Для підвищення рівня сформованості

колективу молодших школярів ми використовували: групову роботу на уроках, проєктну діяльність, інтерактивні технології, які на нашу думку, сприятимуть формування колективу.

У результаті дослідження нами визначено поняття, тип і функції колективу, етапи становлення та етапи становлення, шляхи та засоби розвитку. Колектив – це група людей, об'єднана спільною діяльністю, спільними інтересами, цілями і завданнями. У командах є такі типи команд: освітні, самодіяльні організації, товариства, групи за інтересами та тимчасові об'єднання. Формування команди виконує багато функцій (організація, виховання, мотивація). Колективні відносини є процесом навчального контролю, і найважливішим засобом його здійснення є створення навчальної ситуації як специфічної форми організації діяльності та спілкування. Створення команди проходить три основні етапи (усвідомлення команди та створення завдань; формування активів, автономних інституцій; формування громадської думки).

3. З метою діагностики сучасного рівня сформованості учнівського колективу молодших школярів нами було проведено констатувальний етап експерименту. Він передбачав виділення критеріїв і показників: структурно-організаційний критерій (наявність структурної схеми класу, що забезпечує її функціонування та організацію; організованість і згуртованість класу в досягненні спільної мети; підтримка внутрішньої стабільності колективу класу за рахунок активів), емоційно-ціннісний критерій (сформованість ціннісних орієнтацій учнів початкової школи, отримання підтримки в складних ситуаціях; наявність морально-психологічного клімату в учнівському колективі, розуміння та підтримку емоційного стану кожного учня; особистісне ставлення до учнівського колективу через прояви через чуттєву сферу дітей молодшого шкільного віку), операційно-діяльнісний (активна участь у загально-колективній діяльності шляхом залучення до учнівського самоврядування; здатність до виконання організаційно-управлінської діяльності в колективі класу; вміння учнів направляти власну діяльність на вирішення проблем в учнівському

колективі). Відповідно до критеріїв і показників визначено рівні високий, середній і низький. За результати проведення методики Сішора «Вивчення індексу групової згуртованості», методики незакінченого речення «Мій клас» і методики визначення рівня розвитку учнівського самоврядування нами діагностовано недостатній рівень сформованості учнівського колективу дітей ЕГ і КГ молодшого шкільного віку. Не всі діти вважають свій колектив дружнім, в учнів відсутні спільні інтереси та ідеї, спостерігається відсутність взаємодопомоги та підтримки.

3. У зв'язку з тим, що під час експериментального дослідження було діагностовано недостатній рівень сформованості учнівського колективу нами були визначені та апробовані педагогічні умови: *створення сприятливого освітнього середовища для групової навчальної діяльності учнівського колективу; використання інтерактивних технологій навчання у формуванні колективістських якостей учнів; організація проєктної діяльності у процесі навчання молодших школярів.*

Створення сприятливого освітнього середовища для групової навчальної діяльності є комплексним процесом, що вимагає від вчителя не тільки професіоналізму, а й вміння створювати атмосферу взаємоповаги, довіри та емоційної підтримки. Важливо, щоб учні вчилися працювати в команді, підтримували один одного, розвивали комунікативні навички та розуміли важливість свого перебування в класі.

Використання інтерактивних технологій навчання у формуванні колективістських якостей учнів займає провідне місце. Головна особливість інтерактивного навчання полягає в тому, щоб помістити кожного учня в контекст навчання в класі активним суб'єктом. Спільна діяльність у цьому контексті сприяє досягненню спільних цілей шляхом обміну знаннями, інформацією, ідеями та способами діяльності. Проаналізувавши наукові джерела з досліджуваної проблеми, можемо виділити вагоме значення інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи для формування колективу класу.

Організація проєктної діяльності у процесі навчання молодших школярів передбачає активне залучення учнів до процесу навчання через виконання проєктів, які розвивають їхні творчі, дослідницькі та практичні навички. Проєктна технологія є ефективним методом активного навчання, що дає можливість учням працювати над реальними завданнями, досліджувати теми, співпрацювати в групах, а також інтегрувати знання з різних навчальних галузей.

4. Контрольний етап нашого дослідження передбачав дослідити динаміку сформованості учнівського колективу після апробації завдань для підвищення рівня. Проведення контрольного етапу експерименту дало змогу виявити підвищення рівня сформованості учнівського колективу в сучасних умовах. Порівнявши результати експериментальної і контрольної груп ми дійшли висновку, що використання різноманітних форм і прийомів задля формування учнівського колективу сприятиме досягненню високого рівня, створенню позитивного морального клімату, де кожен учень відчує себе невід'ємною частинкою колективу.

Отже, проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів піднятої багатогранної проблеми та потребує подальшого дослідження. Перспективними напрямками подальшого вивчення, на наш погляд, можуть стати дослідження ефективного розвитку системи професійної підготовки вчителів у їх діяльності щодо формування колективу та впровадження ІКТ в контексті формування класного колективу молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзенбарт М. М. Формування соціально-комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Одеса. 2016. 274 с.
2. Аніщенко О. В., Яковець Н. І. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій : навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 199 с.
3. Баранецька О.Г, Пиптюк О.І. Використання ІКТ для впровадження ігрових технологій під час навчання хімії. *Хімія. «Основа»*. 2014. №11-12. С.16-18.
4. Безрук К. Дослідження формування соціальної успішності підлітків у діяльності учнівського самоврядування. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2022. № 26 (1). С. 15-26.
5. Бех І. Д. Міжвікові перетворення і ціннісні градації особистості, що зростає. *Методист*. 2020. № 11(108). С. 64-75.
6. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik для вчителя: Навч.-метод. посіб. Київ: Літера ЛТД. 2018. 160 с.
7. Білоконна Н. І. Гра як засіб соціалізації особистості молодшого школяра. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2004. № 7. С. 272-276.
8. Бондар В. І. Теорія, методика, технологія і педагогічна техніка: сутність, зв'язки, взаємозбагачення. *Наукові записки: збірник наукових статей Національного педагогічного університету ім.М.П. Драгоманова*. 2000. 4.1. 278 с.
9. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 «Теорія та методика виховання». Кривий Ріг. 2001. 238 с.
10. Будник О. Психолого-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів: проблеми підготовки майбутнього вчителя. *Гірська школа українських Карпат*. 2016. № 14. С. 133-139.
11. Бучківська Г. В. В. О. Сухомлинський про вплив учнівського колективу на особистість. *Педагогічний дискурс*. 2013. № 15. С. 97-101.

12. Василюк А., Любчак Л., Кіт Г. Сучасні підходи до організації партнерської взаємодії між учнями початкової школи. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Інновації в дошкільній і початковій освіті.* Вінниця. 2024. № 1. С. 7-16.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К: Ірпінь: ВТФ «Перун». 2002. 1440 с.
14. Гаврилюк Т. Опис досвіду. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-71027480/71027480>
15. Гісь І. К. Інтерактивні технології навчання. Відкритий урок. №3-4. 2003. С. 10-15
16. Гриб В. «Коллективне виховання» А. С. Макаренка як один із універсальних методів корекції важковиховуваності учнів різного віку. Витоки педагогічної майстерності. 2016. Випуск 17. С. 22-28.
17. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Академвидав. 2004. 198 с.
18. Єрмаков І. Метод проектів у контексті життєвих результатів діяльності учнів. Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Науково-методичний посібник. К.: Департамент. 2008. 520 с.
19. Задорожна-Княгницька Л. Історія педагогіки: навч. посіб. для студентів. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2020. 364 с.
20. Задорожній К. М. Інноваційні технології на уроках хімії. Х.: ВГ «Основа». 2006. 122 с.
21. Закон України: Про освіту від 05.09.2017 р. № 38-39 : станом на 8 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (Дата звернення: 15.09.2024)
22. Імбер В.І., Олійник Н.А., Комарівська Н.О. Сучасні підходи до розвитку креативності молодших школярів. *Інноваційна педагогіка.* Випуск 67. Том 1. 2024. С.90-94.

23. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / За заг. редакцією Г.Л. Єфремової. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2020. 444 с.
24. Інтерактивні технології: теорія та методика: посібник для викладачів ПТУ, коледжів та всіх тих, хто цікавиться застосуванням інтерактивних технологій у навчальному процесі задля його вдосконалення / Пометун О. І. та ін. Умань-Київ. 2008. 94 с.
25. Калініченко Н. А. Провідні ідеї методики виховання шкільного колективу в педагогіці В.О. Сухомлинського. *Педагогічний альманах*. 2013. Вип. 13. С. 22-25.
26. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. К.: Вища школа, 2015. 343 с.
27. Кіт Г. Г. Дидактика початкової освіти: практикум. Вінниця : ЦОП «Документ Принт». 2017. 249 с.
28. Кіт Г.Г., Василюк А.В., Любчак Л.В. Булінг в учнівському колективі молодших школярів: феномен, протидія. *Особистість в кризових умовах та екстремальних ситуаціях життя: колективна монографія*. Івано-Франківськ: НАІР, 2024. С. 139-152.
29. Коваль Л. А., Романчук С.А. Розвиток наукової думки про інновації - як предмет особливої трудової діяльності. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2012. Випуск 22. 470 с.
30. Козуб І.С. Дидактичні ігри як засіб активізації діяльності учнів на уроках англійської мови у початкових класах. 2011. URL: <http://chervonopoch.klasna.com/ru/article/didaktichni-igri-yak-zasib-aktivizatsiyi-diyalnost.html>. (Дата звернення: (27.10.2024))
31. Комар О. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичні аспекти. Монографія. Умань: РВЦ «Софія». 2008. 332 с.

32. Концепція нової української школи.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (Дата звернення: 19.09. 2024)

33. Корнійчук В. В. Розвиток міжособистісних відносин у молодшому шкільному віці. *Збірник наукових праць РДГУ*. 2013. №1. С. 162-164.

34. Коротун І. Інтерактивні техніки і технології групової роботи на уроках. *Початкова освіта*. 2007. № 4. С. 8–9.

35. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: Монографія. К.: КМПУ. 2013. 272 с.

36. Курочкіна Л. Д. Нові технології навчання. *Початкова школа*. 2012. №2. С. 6-8.

37. Лазаренко Н.І., Колеснік К.А. Впровадження технології групової діяльності в контексті ігрового підходу організації освітнього процесу дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2021. Випуск 65. С. 24-28.

38. Любчак Л. В., Томаш Кук. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до подолання труднощів у спілкуванні з учнями. *Молодий вчений*. № 5.2 (57.2). Херсон, 2018. С.111-117.

39. Любчак Л. В. Основи міжособистісного спілкування: навчально-методичний посібник для студентів педагогічних закладів. Вінниця. 2012. 160 с.

40. Лякішева А. В. Проблема групової згуртованості: аналіз наукових досліджень. *Вища школа. Науково-практичне видання*. 2013. № 5 (107). С. 93-103.

41. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навчальний посібник. 5-те вид. Київ, 2007. 656 с.

42. Мосьпан, Н. В. Технологія групової діяльності. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки*. 2011. Вип. 95. С. 166-172.

43. Навчальні матеріали онлайн. Дитячий виховний колектив, його основні аспекти. URL: <https://cutt.ly/vgSlw73> (Дата звернення: 25/08/2024)
44. Нова українська школа: poradnik dla vchytela / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
45. Новицька Н. Застосування педагогічних технологій інтерактивного навчання для набуття учнями правових компетентностей. *Дидактика: теорія і практика*. 2016. С. 141-148.
46. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І, Семенова А.В. та ін.. За ред. З.Н.Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 399 с.
47. Педагогічна спадщина А. Макаренка: історія та сучасність (до 130-ї річниці з дня народження А.С. Макаренка) : зб. матеріалів наук.-практ. студентсько-учнівської конференції, Київ, 6 березня 2018 р. Київ : НУБіП України, 2017. 52 с.
48. Петришен О. Г. О. Залужний про виховний потенціал дитячого колективу. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки: науковий журнал*. 2009. № 5. С. 191-193.
49. Піскова О. Формування колективу в сучасній середній загальноосвітній школі. *Актуальні питання природничої науки та освіти*. 2017. Вип. 10. С. 57-59.
50. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2014. 192 с.
51. Порохня Л. А. Учнівський колектив як важлива складова учнівського середовища. 2015. С. 67-74.
52. Проект Закону України “Про освіту” №3491-д від 04.04.2016. Дата оновлення 21.10.2022. URL:<https://ips.ligazakon.net/document/JH2OZ7LA> (Дата звернення: 11.09.2024).

53. Радкевич В. Інноваційні процеси в сучасній професійній школі. *Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи: Науково-методичний збірник*. 2005. Вип. 1. С. 9-13.
54. Руденко Л. Міжособистісні стосунки як чинник соціального становлення особистості. *Наукові записки УКУ*. 2014. Ч. 4. Вип. 1. С. 198-207.
55. Сараєва О. Дитячий колектив: психолого-педагогічний вимір проблеми. *Людинознавчі студії. Серія : Педагогіка*. 2015. Вип. 31. С. 281-292.
56. Скоромна М. Роль особистості педагога у процесі формування особистості молодшого школяра. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 8 (102). С. 383-391.
57. Сопівник Р. В., Дубровська Л. О., Дубровський В. Л. Система дидактичних ігор як засіб ефективності навчально-виховного процесу у сучасній початковій школі. *Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 4. С. 111-114.
58. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / ред. О. Сухомлинська. Харків: Акта. 2012. 545 с.
59. Товканець Г.В. Педагогіка: навчально-методичні матеріали. Мукачево: МДУ. 2012. 166 с.
60. Уваров А. Кооперація в навчанні: групова робота: навчально-методичний посібник. Київ. 2011. 159 с.
61. Федіна К., Пісна В. Природа – краса і чинник життя. *Дошкільне виховання*. 2002. № 25. С. 29.
62. Фіцула М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ : Видавничий центр «Академія». 2002. 414 с.
63. Черв'якова Н. І. Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього середовища нової української школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2019. №1 (324). Ч. 2. С. 287-294.
64. Чорна Л. Г. Психологія забезпечення розвитку творчих здібностей учнів. *Психологічна газета*. 2001. №2. С.22-24.

65. Швай О. Л., Швай К. В. Активізація пізнавальної діяльності учнів за допомогою сучасних інформаційних технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2015. № 41. С. 161-164.
66. Шевельова В. В. Методика організації ігрової діяльності в початковій школі. *Початкове навчання та виховання*. 2016. №4. С. 6-9.
67. Щербак С.М. Застосування інтерактивних і нетрадиційних методів навчання на уроках. *Хімія. «Основа»*. 2014. №1-2. С.8-13.
68. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навч.- метод. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал». 2009. 80 с.
69. Ярошенко О. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика. Київ : Партнер. 1997. 193 с.
70. DeRue D. S., Morgeson F. P. Stability and change in person-team and personrole fit over time: The effects of growth satisfaction, performance, and general self-efficacy. *Journal of Applied Psychology*. 2007. Vol. 92. P. 1242-1253.
71. Höppner G. Rethinking Socialization Research through the Lens of New Materialism. *Frontiers in Sociology*. 2017. Vol. 2. P. 1-9.
72. Lapshyna Iryna, Lyubchak Lyudmila. Using the Technology of Collective Game Communication in the Process of Forming the Diamonological Competency of Primary School Pupils. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II. School Pedagogy. Preschool Pedagogy*. May 24th-25th, 2019. Rezekne, Rezekne Academy of Technologies. 2019. P. 267-279.

